60.00

PRAVNA INFORMATIKA
9 788617 365279

PRAVNA INFORMATIKA
DR STEVAN LILIĆ

UNIVERZITET U BEOGRADU

DR STEVAN LILIĆ

PRAVNA INFORMATIKA

UVOD U PRIMENU INFORMATIKE U PRAVU SA POSEBNIM OSVRTOM NA UPRAVNO PRAVO

ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA • BEOGRAD

UNIVERZITET U BEOGRADU

Dr STEVAN LILIĆ

PRAVNA INFORMATIKA

UVOD U PRIMENU INFORMATIKE U PRAVU
(SA POSEBNIM OSVRTOM NA UPRAVNO PRAVO)

ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA • BEOGRAD
1991.

Recenzenti:

Dr Dragoljub Kavran,
Redovni profesor Pravnog fakulteta u Beogradu

Dr Gorazd Trpin,
Direktor Instituta za javno upravo, Ljubljana

Urednik:

Đorđe Protić

Glavni i orgovorni urednik:

Dr Petar Pijanović

Za izdavačač

Dr Tomislav Bogavac

U izdavanju ovog udžbenika učestvuje Univerzitet u Beogradu i Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Beogradu.

ISBN 86-17-01680-9

S A D R Ž A J

UVOD: SAVREMENI SVET 1

DEO I: SISTEMSKI PRISTUP PRAVU 5

Glava 1 - KIBERNETIKA 5
1.1. Norbert Wiener (1894-1964). 5
1.2. Proces upravljanja kod životinja i mašina. . 5
1.3. Kibernetika i društvo. 6
1.4. Konceptualna pitanja. 6
1.5. Pojmovna i terminološka pitanja. 9
1.6. Značaj kibernetike. 12
1.7. Karakteristike kibernetike. 12
1.8. Umesto zaključka. 12

Glava 2 - OPŠTA TEORIJA SISTEMA 13
2.1. Sistem. 13
2.2. Logika sistema - A. Angyal. 14
2.3. Opšta teorija sistema (GST) - Ludwig von Bertalanffy. 15
2.4. Sistemski pristup. 16
2.5. Entropija. 16
2.6. Nova metodološka alternativa. 17
2.7. Metodološki doprinos opšte teorije sistema za proučavanje društvenih (i pravnih pojava). . 18
2.8. Značaj sistemskog pristupa. 18

Glava 3 - TEORIJA INFORMACIJA 19
3.1. Matematička teorija informacija - Claude Shannon i William Weaver. 19
3.2. "Jabuke su crvene" - Hartley-eva mera. . . . 20
3.3. Teorija informacija i kibernetika - Norbert Wiener. 21
3.4. Informatičko doba. 22

Glava 4 - TEORIJA UPRAVLJANJA 23
4.1. Kibernetika i upravljanje. 23
4.2. Informacija kao osnova upravljanja. 23
4.3. Upravljanje i donošenje odluka. 24
4.4. Efikasnost i optimizacija upravljanja. . . . 25
4.5. Povratna veza - ("feed-back"). 25
4.6. Socijalni sistem sa finalitetom - Lucien Mehl. 25

DEO II: GENEZA PRAVNE INFORMATIKE 29

Glava 1 - JURIMETRIJA 29
1.1. Uvod. 29
1.2. Pesimizam/optimizam i "robotizacija prava". . 29
1.3. Pravo kao komunikacijski fenomen - Norbert Wiener. 30
1.4. Jurimetrija (pravometrija) - Lee Loevinger. . 31

Glava 2 - KIBERNETIKA I PRAVO 33
2.1. Kibernetika i pravo - Dj.A. Kerimov. . . . 33
2.2. Primena kibernetskih metoda u pravu - Viktor Knapp. 34
2.3. Simbolička logika - Layman Allen. 35
2.4. Lawtomation (pravomatizacija) - Paul Hoffman. 36
2.5. Pravne informacije uz pomoć elektronike- John Horty. 37
2.6. Pravnici i mašine (kompjuteri i pravo)- Colin Tapper. 37

Glava 3 - PRAVNA INFORMATIKA 38
3.1. Pravna kibernetika i pravna informatika- Mario Losano. 38
3.2. Norveški institut za pravnu informatiku- Knut Selmar i Jon Bing. 46
3.3. Pravna informatika u svetu. 47
3.4. Pravna informatika kod nas. 50

DEO III: PRAVO U INFORMATIČKOM OKRUŽENJU 59

Glava 1 - INFORMATIKA 59
1.1. Informatička nauka ("informacijska znanost"). 59
1.2. Multidisciplinarni karakter informatike. . . 59
1.3. Preteča informatike - "memex" (V. Bush). . . 60
1.4. Poreklo termina i sadžina pojma- "informatique". 61
1.5. Definicijski maraton. 61
1.6. Informatika i dokumentalistika - INDOK. . . . 62
1.7. Informacija i podatak. 63
1.8. Informatika kod nas. 64
1.9. Tehnologija mikroprocesora ("čipovi"). . . . 64
1.10. Informacija kao razvojni resurs. 65

Glava 2 - INFORMATIČKA TEHNOLOGIJA I PRAVO 65
2.1. Pojava kompjutera. 65
2.2. Interakcija prava i informatičke tehnologije. 66
2.3. Inteligentni pravni informacioni sistemi. . . 67
2.4. Kompjuterski izazov pravu. 67
2.5. Preispitivanje tradicionalnih pravnih kategorija - pravni izazov informatike. . . . 68
2.6. Informacioni trag. 69
2.7. Elektronsko praćenje i nadzor. 70
2.8. Slobode i prava pojedinca. 70
2.9. Pravna informatika i "informacijsko pravo". . 72

Glava 3 - PODRUČJA PRIMENE PRAVNE INFORMATIKE. 72
3.1. Pravci istraživanja i primene informatike u pravu. 72
3.2. Pravna država. 73
3.3. Doprinos informatike u obavljanju pravnih aktivnosti. 74
3.4. Primena informatike na području zakonodavstva. 76
3.5. Primena informatike u pravosudju. 76
3.6. Primena informatike u (javnoj) upravi. . . . 77
3.7. Izvori prava. 79
3.8. Pravni dokumenti. 80
3.9. Baze pravnih podataka. 81
3.10. Pravni informacioni sistemi. 81
3.11. Obrada pravnih tekstova i kompjuterizovane pravne kancelarije. 82
3.12. Pravna zaštita softvera. 83
3.13. Kompjuterski kriminal. 84
3.14. Medjunarodni informacioni tokovi: trans-border data flow. 85
3.15. Pravna informatika u pravničkom obrazovanju. 86

DEO IV: PRAVNI INFORMACIONI SISTEMI 88

Glava 1 - INFORMACIONI SISTEMI 88
1.1. Informacioni sistemi. 88
1.2. "Kompjuterski orijentisani" informacioni sistemi. 88
1.3. Kompjuteri. 89
1.4. "Computare". 91
1.5. Vrste kompjutera. 91
1.6. Hardver i softver - (hardware i software). . 92
1.7. Binarni sistem digitalnih računara. 93
1.8. Struktura kompjutera. 94
1.9. Logičke veze - Boole-ovi operatori. 96
1.10. Obrada podataka - data processing. 96
1.11. Pretraživanje i prezentiranje - retrieval. . 97
1.12. Informacioni sistemi i kadrovi. 97
1.13. Organizacija (projektovanje, implementacija i eksploatacija) informacionih sistema. . . . 99

Glava 2 - IZGRADNJA PRAVNIH INFORMACIONIH SISTEMA . 99
2.1. Podobnost prava za informatizaciju. 99
2.2. Porast ("poplava") pravnih informacija. . . . 100
2.3. Dinamika pravnog poretka. 101
2.4. Sistem pravnih informacija i pravni informacioni sistem. 102
2.5. Posebna pitanja obrade pravnih informacija. . 104
2.6. Prednosti kompjuterski orijentisanih pravnih informacionih sistema u odnosnu na klasične sisteme pravnih informacija. 109
2.7. Konceptualni pravni informacioni sistem. . . 109
2.8. Pravni informacioni sistemi i kadrovi. . . . 110
2.9. Projektovanje pravnog informacionog sistema. 111
2.10. Izbor odgovarajućeg modela. 112
2.11. Problematika zaštite informacija u pravnim informacionim sistemima. 112
2.12. Ciljevi pravnog informacionog sistema.... . . 113

Glava 3 KOMPARATIVNI PREGLED PRAVNIH INFORMACIONIH SISTEMA 115
3.1. Pregled pravnih informacionih sistema u pojedinim zemljama. 115
3.2. Evropske zemlje. 116
3.3. Vanevropske zemlje. 125
3.4. Medjunarodne organizacije. 129
Glava 4 - JUGOSLOVENSKA ISKUSTVA I PROJEKTI 130

4.1. Specifičnosti vezane za uvodjenje i izgradnju pravnog informacionog sistema u našim

uslovima. 130
4.2. Jugoslovenski sistem za pravne informacije eksperimentalni model - "YUSPI-EM". 132
4.3. PRIS - pravnosudni informacioni sistem Jugoslavije. 134
4.4. IUS LIBER - specijalizovani pravni informacioni podsistem za pravnu literaturu u okviru PRIS-a. 141
4.5. Drugi pravni informacioni sistemi u zemlji. . 149

DEO V: PRAVNA INFORMATIKA I UPRAVNO PRAVO 151

Glava 1 - NOVA METODOLOŠKA I TEHNOLOŠKA REALNOST . . . 151
1.1. Nova realnost. 151
1.2. Metodologija/tehnologija. 151
1.3. Informatika kao faktor društvenog razvoja. . 152
1.4. Informacijsko zagadjenje. 153
1.5. "Sistem i kriza". 153
1.6. Informatička funkcija države. 155

Glava 2 - KIBERNETSKA MODELISTIKA I UPRAVNA FUNKCIJA . 156
2.1. Potreba prevazilaženje pravnog normativizma (dogmatizma). 156
2.2. Ograničenost pravno-dogmatskog metoda. . . . 157
2.3. Društvena regulacija - Nikolas Luhmann. . . . 157
2.4. Metodološka aplikacija - kibernetika i upravna funkcija. 158

Glava 3 - INFORMATIZACIJA UPRAVE 162
3.1. Aktuelnost upravne problematike. 162
3.2. Upravni sistem. 167
3.3. Ekspertni sistemi u upravi. 170
3.4. Deregulacija. 170

Glava 4 - UPRAVNI POSTUPAK I INFORMATIKA. 171
4.1. Pravni postupci i informatika. 171
4.2. Vršenje upravne funkcije kao vršenje "javnih usluga". 172
4.3. Informacioni modeli i upravni postupak. . . . 173
4.4. Upotreba savremene tehnologije u upravnom postupku. 175
4.5. Neka pravna pitanja primene informatike u upravnom postupku. 175

Glava 5 - AUTOMATIZOVANE UPRAVNE EVIDENCIJE 176
5.1. Informatička tehnologija i upravni poslovi. . 176
5.2. Praćenje stanja. 176
5.3. Evidencija. 177
5.4. Službene i "neslužbene" evidencije. 177
5.5. Automatizovane evidencije. 178
5.6. Pravna zaštita. 179
5.7. Pravno stanje automatizacije karakterističnih evidencija koje vodi organi uprave (organi unutrašnjih poslova). 181

Glava 6 - PROJEKTI INFORMATIZACIJE FUNKCIJA DRŽAVNIH ORGANA, DRUŠTVENIH DELATNOSTI I OPŠTINSKE UPRAVE (SR SRBIJA). 186
6.1. Informatizacija upravne delatnosti. 186
6.2. Program razvoja informacionih sistema državnih organa i SIZ društvenih delatnosti u SR Srbiji (bez pokrajina) za period 1981-1985 godine. 186
6.3. Uputstvo za izradu i usvajanje projekata informacionih sistema organa uprave. . . . 189
6.4. Opšti projekt informacionog sistema organa uprave opštine. 190
6.5. Izveštaj o stanju razvoja informacionih sistema državnih organa u Republici. . . . 194

DEO VI: PRAVNI ASPEKTI ZAŠTITE PODATAKA U KOMPJUTERIZOVANIM INFORMACIONIM SISTEMIMA 196

Glava 1 - PRAVO PRIVATNOSTI 196
1.1. Konvergencija. 196
1.2. Napad na privatnost. 196
1.3. Pojam "privatnosti" (privacy). 197
1.4. Zaštita podataka u kompjuterizovanim sistemima. 198

Glava 2 - ZAKONODAVNA REGULATIVA ZAŠTITE PODATAKA . . . 199
2.1. Motivi za zakonodavnu regulativu. 199
2.2. Pravni okviri zaštite. 200
2.3. Karakteristike zakonodavstva za zaštitu podataka. 200
2.4. Socijalističke zemlje. 202
2.5. Medjunarodne organizacije. 202

Glava 3 - UPOREDNO-PRAVNI OSVRT NAZAKONODAVSTVA O ZAŠTITI PODATAKA 204
3.1. Razvoj. 204
3.2. Zakonodavstvo pojedinih zemalja. 204
3.3. Komparativno-pravni osvrt. 205
3.4. Posebna tela i organi. 206
3.5. Ombudsman, uprava i zaštita podataka. 206
3.6. Prikupljanje podataka. 210
3.7. Prikaz uporednog zakonodavstva. 210

Glava 4 - OSVRT NA STANJE PRAVNE ZAŠTITE PODATAKA KOD NAS 216
4.1. Društveni sistem informisanja. 216
4.2. Nacrt Zakona SR Srbije. 218
4.3. Mogući zaključci. 219

ODABRANA STRUČNA LITERATURA 220

REGISTAR IMENA I POJMOVA 225

P R E D G O V O R

I. Interesovanje za pravnu informatiku ulazi u razvijeni period: u teoriji nastaju i povezuju se shvatanja o promeni sadržaja osnovnih pravnih instituta, a u praksi se javljaju studije, projekti i rešenja koja nalaze primenu u gotovo svim granama prava. S toga se može reći da pravo u XXI vek ulazi suštinski promenjeno, i to, pre svega, zahvaljujući razvoju informacione tehnologije. Danas se pravo više ne može posmatrati isključivo kao "skup normi", koje uz primenu državne prinude regulišu ponašanje pojedinca i pravnih lica, već i kao "komunikacioni" i "informacioni" fenomen, tj. kao mogućnost da se ljudsko ponašanje predvidi i svrsishodno usmeri.

Izuzetan porast primene informacione tehnologije, posebno kompjutera, postavlja niz izazovnih pitanja pravne prirode. U gotovo svim zemljama koje su nedavno ušle u proces kompjuterizacije prava, otvaraju se pitanja kako u vezi neprimenljivosti tradicionalnih pravnih instituta, tako i u pogledu nepostojanja odgovarajućih propisa koji regulišu pojedine pravne oblasti, kao što su: pravo privatnost i zaštita ličnih prava gradjana, medjunarodni informacioni tokovi, pružanje kompjuterskih i informacijskih usluga, zaštita patentog i autorskog prava, suzbijanja kompjuterskog kriminala itd.

Najznačajnije pitanje savremenog prava je problem stvaranja pravne podloge za primenu nove informacione tehnologije, to posebno iz razloga što stalno dolazi do "zakašnjenja" u pravnoj regulaciji - tehnologija se sve brže razvija, pa solucije praktično "zastare" onog momenta kada se i pojave. U većini zemalja razvijenog sveta ova je opasnost jasno uočena, što je i dovelo do formiranja specijalizovanih jedinica (najčešće u okviru sistema javne uprave) za "istraživanja i razvoj" odnosa tehnologije i prava. Paralelno s tim, ubrzano raste i broj pravnih fakulteta u svetu na kojima se obavezno pohadjaju kursevi iz pravne informatike, kompjuterskog prava i srodnih savremenih pravnih disciplina.

II. Primenu kompjutera u pravu treba posmatrati kao deo nove i šire uloge prava u razvoju savremenog društva. Inovacije u pravu su do sada pretežno bile normativnog i organizacionog karaktera: sada se, medjutim, uvidja da je nužno stvoriti i "novo" pravo, koje bi pratilo brze promene i novonastale pravne odnose. Promene u pravu u vezi sa nastankom i razvojem informacione tehnologije, posledica su primene novih i širokih mogućnosti prikupljanja, obrade, evidentiranja, čuvanja i korišćenja svih vrsta podataka (ne samo činjenica i brojki - već i vizuelnih informacija, crteža, ideograma, izgovorenih reči, kao i celih tekstova). Nova tehnologija može, doslovno u trenutku, da prenese neograničenu količinu informacija na bilo koju udaljenost. Informaciona tehnologija je neposredno uticala da se opšti način odlučivanja, posebno i u okviru prava, iz osnova promeni. Zbog toga, politika razvoja pravnog sistema mora težiti stvaranju novog i sveobuhvatnog pravnog okvira i njegovog tehnološkog okruženja, a ne samo prilagodjavanju i "rastezanju" starih, često nepovezanih i krutih pravnih rešenja, novonastalim uslovima. Dalekosežni efekti uvodjenja informacione tehnologije, a posebno njen uticaj na pravosudje i javnu upravu, ukazuju na potrebu da se definišu dugoročni ciljevi nove razvojne politike u oblasti prava.

Uvodjenjem informacione tehnologije nastaje i nova pravna

kultura koja zahteva uspostavljanje novih osnova i sticanje novih znanja. U okvirima tradicionalnih grana prava, posebno ustavnog prava i upravnog prava, obligacionog prava, kao i patentnog, autorskog i gradjanskog prava, pokušalo se sa odgovorima na nove izazove. Tako je, tzv. kompjuterski kriminal umnogome izmenio sadržaj krivičnog zakona i krivičnog postupka; u mnogim zemljama već ima pokušaja da se u oblastima od posebnog značaja za slobode i prava gradjana uspostavi adekvatan sistem pravne zaštite (npr. Zakon o informatici i slobodama iz 1978. godine u Francuskoj; Švedski Zakon o podacima iz 1973. godine i sl.). Uvodjenje informacione tehnologije u pravo znači da obrada informacija u oblasti sudske i drugih pravnih aktivnosti dobija nova obeležja: akcent se od stroge primene krutih pravila premešta na primenu fleksibilnih upravljačkih metoda i tehnika. Tako se, imajući u vidu razvoj informacione tehnologije, i u oblasti prava mogu uočiti i odgovarajući "pravci razvoja":

- Novim pravila koja regulišu postupak prikupljanja, čuvanja, pronalaženja i korišćenja podataka, zamenjuju se neadekvatni pravni instituti i osavremenjavaju tradicionalni pravni postupci;
- Primenom informacione tehnologije u pravu, akcent se, pre svega, stavlja na koncepciju i na odredjivanje metoda, a manje na "primenu" propisa. Tako, osnovi projektovanja jedinstvenog sistema evidentiranja (npr. stvari, ovlašćenja, odgovornosti i sl.), imaju prioritet u odnosu na pitanje kako neki evidentičar "primenjuje" propisanu normu (npr. kako i u kojoj evidenciji traži podatke i sl.);
- Aktuelno postaje i pitanje pravne odgovornosti i njenog (re)definisanja u slučajevima automatizacije manuelnih sistema informacija (npr. odgovornost za greške u evidentiranju podataka);
- Prodor informacione tehnologije u pravo utiče i na stvaranje novih oblika i vrsta pravnih usluga: na primer javna uprava će se naći u situaciji da koristi velike baze podataka (na osnovu kojih može dobijati informacije i sastavljati analize), čime se u velikoj meri menja i sama suština upravne i izvršne (a delom i sudske) funkcije;
- Klasičan način stvaranja pravnih normi u pojedinim slučajevima zauvek nestaje, jer informaciona tehnologija omogućava automatizovano donošenje pravnih odluka (npr. tipsko rešenje u carinskom postupku), kao i primenu "pravnih ekspertnih sistema" zasnovanih na principima veštačke inteligencije, koji će advokatima, sudijama i drugim pravnicima pružiti intelektualni "*know-how*" za donošenje blagovremenih i kvalitetnih obluka.

III. U doglednoj budućnosti i u našoj zemlji će baze podataka neizbežno postati osnovni operativni izvor pravnih informacija za sve oblike upravne, sudske i zakonodavne aktivnost. Nužno će se otvoriti pravna pitanja u vezi sa čuvanjem i pronalaženjem pravno relevantnih podataka, kao i pitanja u vezi sa korišćenjem pravnih informacionih sistema o licima, svojini, pravima gradjana itd. Akumulacija podataka biće tesno povezana sa bazama podataka koje se čuvaju na različitim mestima, pa i u drugim zemljama. Stvaranje velikih informacionih sistema stvoriće novi "informacioni pejzaž" za mnoge sudske i upravne aktivnosti i u našoj zemlji. I kod nas nastaju uslovi da se uvede "upravljanje pravnim sistemom", čime se pitanja prikupljanja, obrade, pronalaženja, korišćenja i zaštite informacija posmatraju u kontekstu primene informacione tehnologije u zakonodavnom planiranju, stvaranju propisa i stvaranja novog i savremenog pravog sitema. Posebno treba imati u vidu da i novo Evropsko pravo u nastajanju, reguliše oblast pravne informatike odgovarajućim sistemom propisa. Evropa posle 1992. godine neće se moći zamisliti bez povezivanja nadnacionalnih mreža podataka. Bilo bi nezamisivo da i naša zemlja u ovom procesu ne učestvuje.

Ova knjiga nam približava problematiku, otvara pitanja, objašnjava i nudi rešenja tamo gde autor procenjuje da je to moguće. Stoga, knjiga predstavlja uspeli pokušaj sinteze, kao i interpretaciju raznih studija, monografija, projektata i drugih radova koji su objavljeni kod nas, i koji su (na početku, utvrdjivanjem područja i popularizacijom, a kasnije studijskom razradom), postepeno razvijali naučnu oblast pravne informarike u našim uslovima. Rad se iscrpno oslanja na stranu stručnu literaturu iz ove oblasti, a složeni poduhvat povezivanja svetskog iskustva i transfera znanja, autor uspešno i celovito realizuje, što ovu knjigu, u uslovima brzog razvoja znanja iz ove oblasti, čini nesumljivim doprinosom našoj pravnoj nauci i njenom napornom uključivanju u razvojne tendencije razvijenih zemljama Evrope i sveta. Danas je ulazak u "pravnu državu" moguć samo pod uslovom da se obrada i zaštita informacija obezbedi na način kako se to u svetu čini - s toga je pravna informatika nezaobilazna pravna disciplina razvijenih pravnih sistema, a ova knjiga početak ozbiljnog povezivanja Upravnog, i drugih grana prava, sa informacionom tehnologijom razvijenih post-industrijskih društava.

Prof. Dr Dragoljub Kavran

NAPOMENA

Rad na rukopisu "Pravna inforamtika" rezulatat je višegodišnjeg istraživanja u veoma dinamičnoj i kompleksnoj oblasti primene informatičke tehnologije u oblasti prava, i posebno u oblasti Upravnog prava.

S obzirom na relativnu oskudnost integralnih naučnih istraživanja iz oblasti pravne informatike u našoj zemlji (i posebno njene primene u oblasti upravnog prava), znanja i iskustva iz ove oblasti sticana su, pored specijalizovane strane stručne literature, uglavnom na većem broju studijskih boravaka i specijalizacijskih naučnih skupova u inostranstvu.

U svojim istraživanjima posebnu zahvalnost dugujem profesoru dr Dragoljubu Kavranu sa Pravnog fakulteta u Beogradu, koji je veoma inspirativno delovao u početnom periodu mog rada i na čiju se inicijativu, veoma rano i na Pravnom fakultetu u Beogradu uvodi Pravna informatika kao poseban predmet. Te daleke 1977. godine, teško se moglo prepostaviti kakav će razvoj ova disciplina imati kod nas i u svetu danas.

U kasnijim istraživanjima, od neprocenljive koristi bili su stručni kontakti i studijski boravci u renomiranim svetskim centrima koji se bave informatičkim istraživanjima u oblasti prava, posebno duži boravak na Pravnom fakultetu Univerziteta u Minesoti u Mineapolisu, na instituciji na kojoj je i "otac" pravne informatike, Lee Loevinger započeo svoja epohalna istraživanja u oblasti "jurimetrije". Ovom prilikom sam se neposredno upoznao i radio sa informacionim sistema za pravnike "WESTLAW" (izdavačke kuće "West" iz St. Paul u Minesoti), kao i sa sistemom "LEXIS" (firme "Mead Data"). Osim toga, ostvareni su kontakti i sa profesorom Layman-om Allen-om sa Univerziteta u Ann Arboru u Michegen-u.

Ozbiljnija istraživanja iz ove oblasti, posebno u odnosu na evropsko pravo, ne bi se mogla zamisliti bez boravaka na Norveškom Institutu za pravnu informatiku u Oslu gde se čovek, ošim sa ljubaznošću domaćinima - profesorima Jonom Bingom i Knutom Selmarom i njihovim saradnicima, suočio sa najmoćnijom akademskom institucijom ove vrste u svetu.

Veoma korisni kontakti ostvareni su i sa akademikom Viktorom Knapp-om iz Praga, jednim od osnivača pravne kibernetike u Evropi. Istraživanja, analize, kao i neposredni kontakti u praktično celokupnu svetsku literaturu u ovoj oblasti, omogućili su da, evo i našoj stručnoj pravnoj javnosti bude prezentiran ovaj rukopis, koji će, nadamo se, biti od koristi na trnovitom putu uključivanja naše zemlje i njene (upravno) pravne misli i prakse u savremene pravno-tehnološke tokove.

Koristim priliku da izrazim posebnu zahvalnost mr Sonji Dobrić čija je saradnja bila dragocena u svim fazama istraživanja i rada na ovom rukopisu. Osim toga, zahvalnost dugujem i koleginaicama i kolegama iz Zavoda za informatiku Grada Beograda (čijom ljubaznošću su se studenti Pravnog fakuteta u Beogradu upoznavali sa neposrednom aplikacijom informatike u radu gradskih organa i gradske uprave), koleginicama i kolegama iz Saveznog zavoda za informatiku i Saveznog sekretarijata za pravosudje i upravu (pod čijom inicijativom je otpočet rad na projektu PRIS - Pravosudnog informacionog sistema Jugoslavije), kao i koleginicama i kolegama sa Instituta za javnu upravu u Ljubljani i sa Pravnog Fakulteta u Zagrebu sa kojima se ostvarivala i ostvaruje primerena akademska i stručna saradnja. Takodje, želim zahvaliti svojim koleginicama, kolegama i profesorima sa Pravnog fakulteta u Beogradu sa kojima sam proveo duge sate u razgovorima i raspravama o ovim pitanjima, kao i osoblju Bibliotetke i stručnih službi Pravnog fakulteta u Beogradu, koji su imali ili našli vremena i razumevanja za moja istraživanja.

Last, but not least, sa najvećim zadovoljstvom želim da zahvalim svojim najbližima, koji su imali razumevanje i dali mi podršku kada je to bilo najpotrebnije.

Želja mi je da rad posevetim našim i mojim studentima prava, kojima je pre svega i rad namenjen (s obzirom da izlaganje prati nastavni plan i program predmeta Pravna informatika na Pravnom fakultetu u Beogradu), toj novoj generaciji pravnika koji će, u to sam uveren, pokazati i dokazati da je znanja ono "kao britva oštro sredstvo" u radu i stručnoj etici pravnika za bolji život i razumevanje medju ljudima.

Autor

Beograd
Decembar 1989.